

Innerstaden 2:1, Kyrkogatan

Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459
Kyrkogatan, Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning år 2019
Aja Guldåker

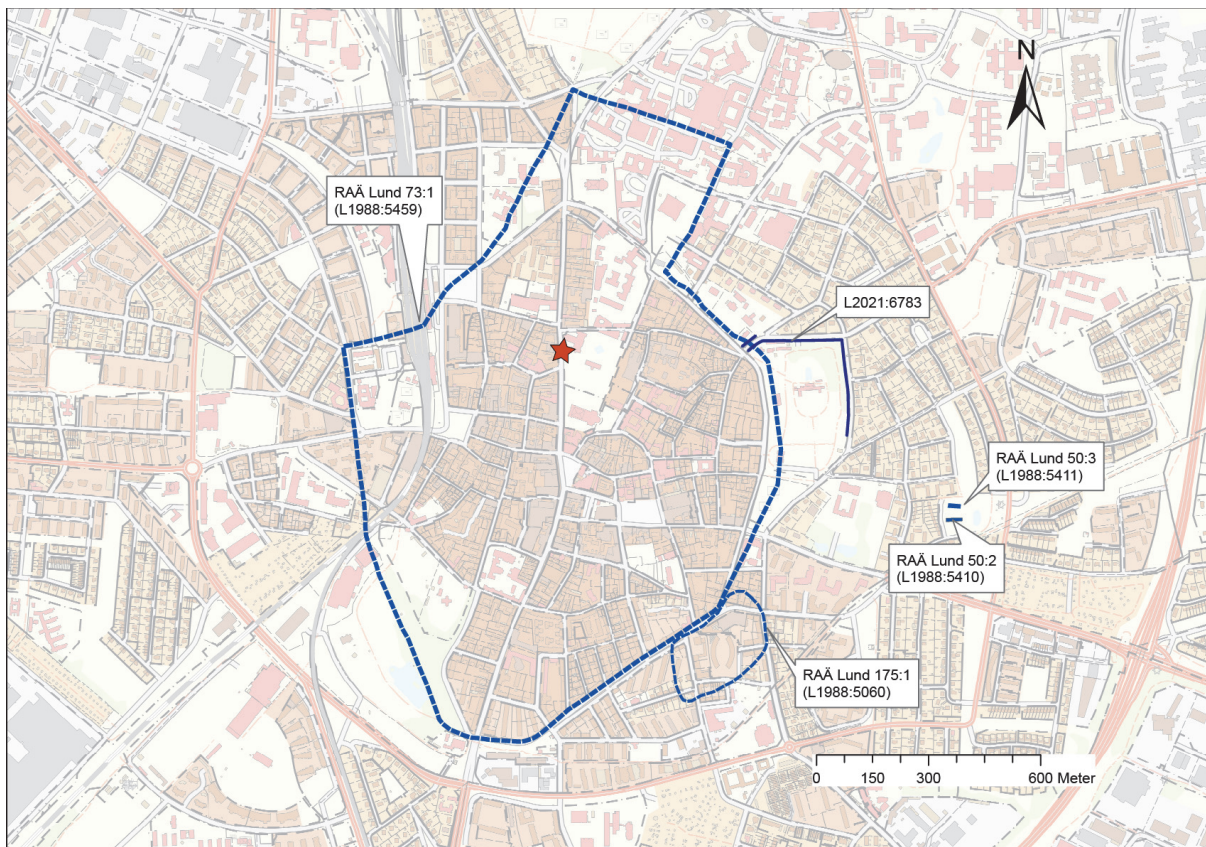
Titel: Innerstaden 2:1, Kyrkogatan
Författare: Aja Guldåker
Kulturmiljörapport: 2023:34
Omslagsbild: Kyrkogatan fotograferat i från norr. Odaterad, men bilden bör vara tagen mellan år 1876–1911 utifrån förekommande byggnader på fotografiet.. Kulturens arkiv Carlotta A1268.
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	2
Tidigare arkeologiska iakttagelser	7
Genomförande och resultat	10
Äldre kulturlager	10
Kulturlagerstatus.....	14
Förslag på fortsatta åtgärder	14
Administrativa och tekniska uppgifter	15
Referenser	16
Bilagor.....	18
1. Plan- och sektionsritningar	19
2. Fyndlista	26
3. Makrofossilanalys.....	27

Sammanfattning

- I samband med att VA-Syd schaktade för utbyte av äldre serviser samt för nya serviser, genomfördes en arkeologisk undersökning genom schaktningsövervakning, enligt länsstyrelsens beslut (Lst dnr 431-23201-2019, Kulturens projekt nr A_2019_0064).
- Enligt VA-Syds ansökan skulle fem schakt tas upp på norra delen av Kyrkogatan till ett djup om som mest 2,50 m och med en sammanlagd area om 233 kvm.
- Äldre kulturlager dokumenterades i schakt 1, 2 och 3. I schakt 1 förekom det modern infrastruktur ner till ett djup av cirka 1,70 m varpå bevarade äldre kulturlager dokumenterades ner till morän på 2,20 m djup. Karaktären på lämningarna skiftade från en tidig hårdjord yta till bebyggelseämningar i form av bränd lera och kalkbruk. I schakt 2 och 3 förekom ansamlingar av stora stensyllar, stenläggningar samt kulturjordar innehållandes mängder med organiskt material såsom läderspill, träflis och pinnar samt ett rikt utbud av fröer från både en apotekares trädgård till ängsfröer från stallningsströ och vidare från en varierande köksträdgårdsmiljö med ölbrygningsinslag.
- Trots en ganska perforerad miljö, med ledningsdragningar från olika sekler, kan vissa ytor som ändå framträder med intakta äldre kulturlager inbringa en stor kunskapsinhämtning om äldre arkeologiska iakttagelser läggs till nya. Bevaringsförhållanden på Kyrkogatan är punktvis mycket goda där både trä, läder och ben samt fröer finns bevarat från tidigmedeltid.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning L1988:5459/ RAÄ73:1, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

I samband med att VA-Syd schaktade för utbyte av äldre serviser samt för nya serviser genomfördes en arkeologisk undersökning genom schaktningsövervakning, enligt länsstyrelsens beslut (Lst dnr 431-23201-2019, Kulturens projekt nr A_2019_0064). Markarbetena företogs samtidigt som ett annat ärende längs Kyrkogatan pågick, vilket till viss del kom att påverka schaktningen (Lst dnr 431-1365-2019).

Enligt VA-Syds ansökan skulle fem schakt tas upp på norra delen av Kyrkogatan till ett djup om som mest 2,50 m och med en sammanlagd area om 233 kvm.

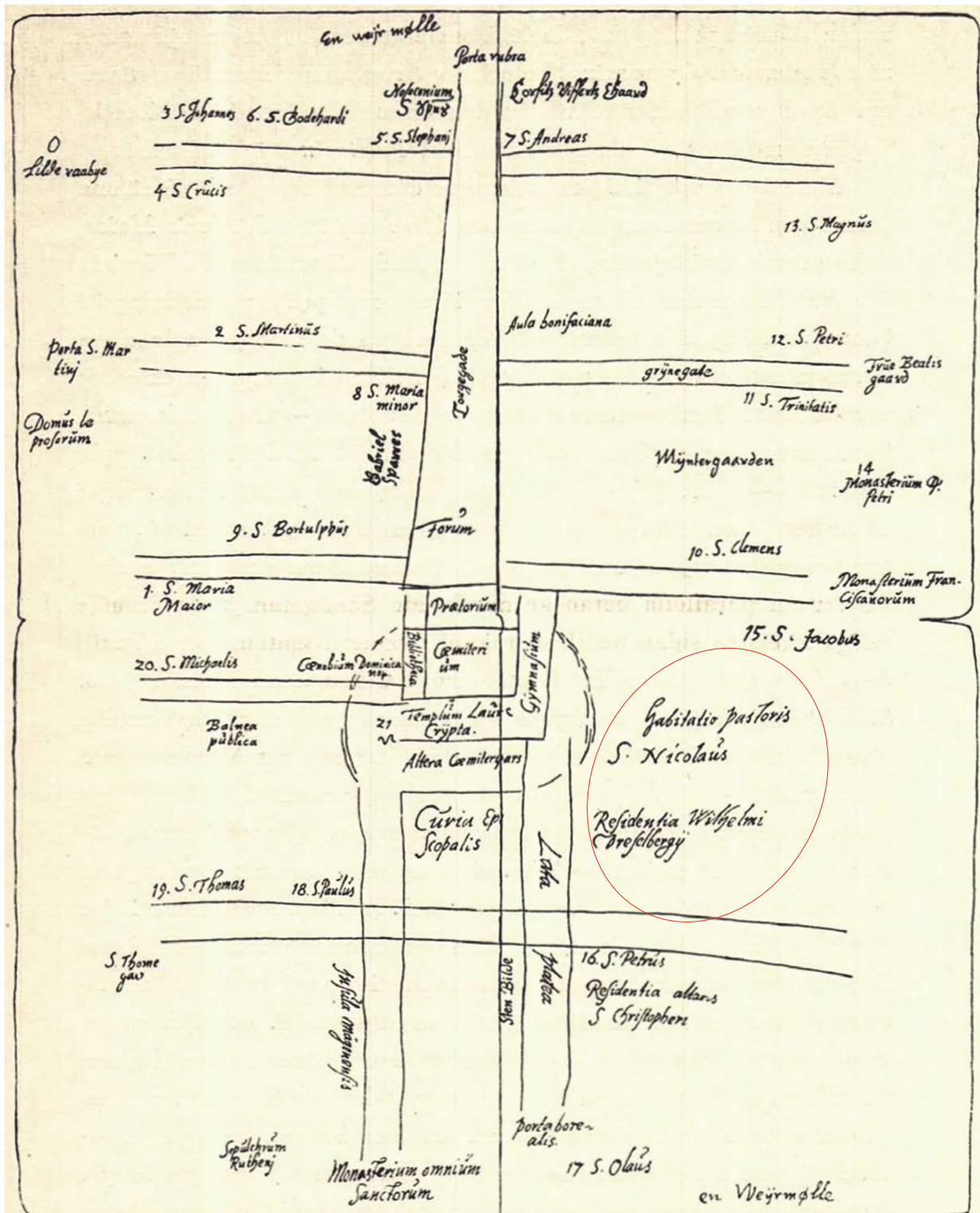
Fornlämningssmiljö

De fem undersökningsområdena var belägna i de centrala delarna av Lunds medeltida stadsområde på Kyrkogatans norra delar (figur 3–5). I väster finns kv Glädjen, vars form i huvudsak är oförändrad sedan 1600-talet. Vissa regleringar har dock skett av byggnadslinjen mot gatan, bland annat i hörnet av Stora och Lilla Gråbrödersgatan, där den äldre bebyggelsen låg ute i nuvarande gata. Namnet Glädjen har kvarteret fått efter en numera riven studentkasern som legat vid Sankt Petri Kyrkogata. Kvarteret har

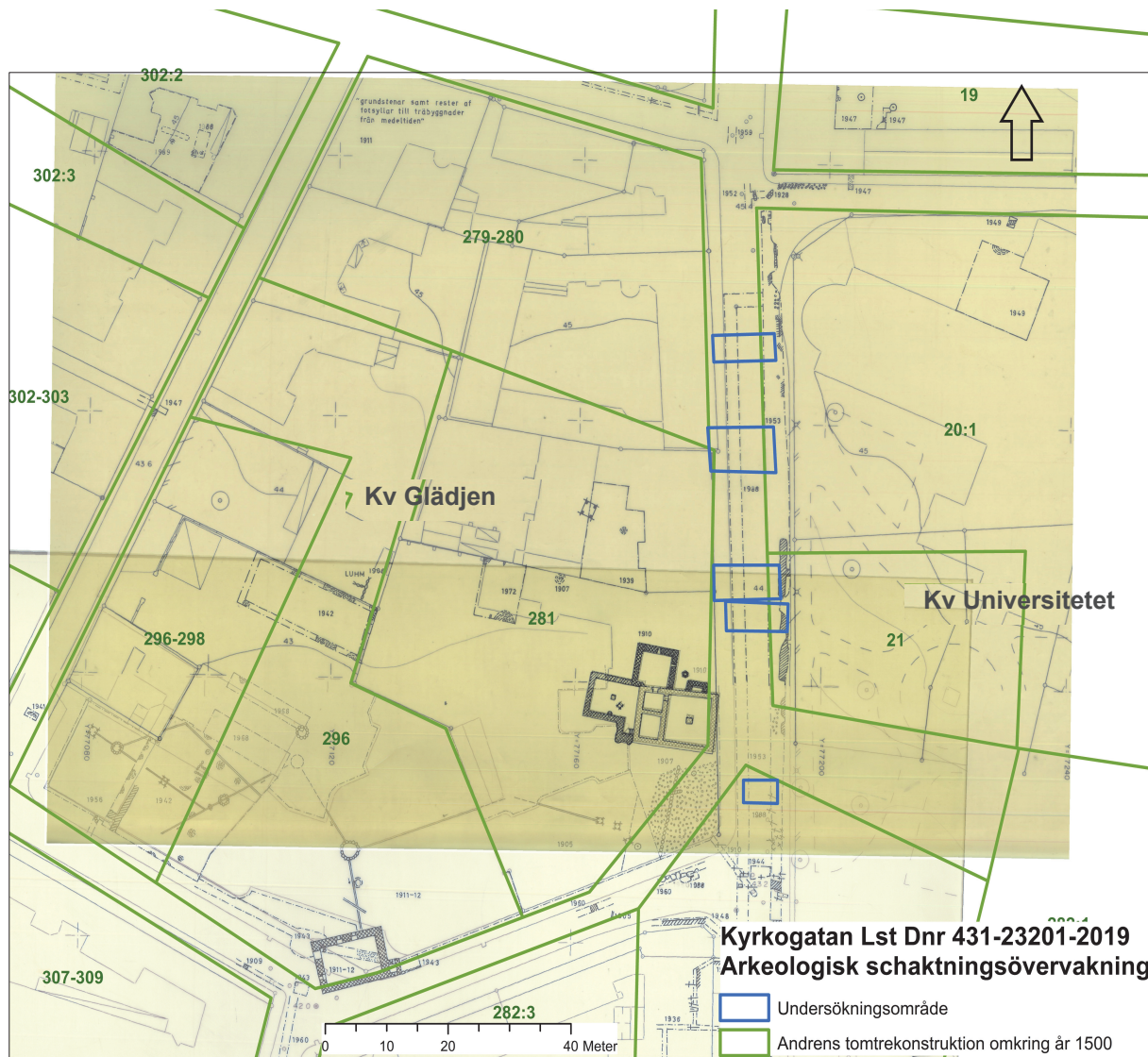
varit kontinuerligt bebyggt sedan medeltiden och flera medeltida stenhus har påträffats. Enligt Anders Andréns tomtrekonstruktion omkring år 1500 fanns det två stora tomter längs kv Glädjens östra del, vars tomtmark gränsade till Kyrkogatan (figur 3). I sydöst fanns tomt nr 281, vilket var ett Kanikresidens tillhörande Sankt Nikolaus socken. Till en början skall residenset ha varit uppdelat på tre tomter, men deras inbördes läge har inte kunnat rekonstrueras. På nuvarande tomt nr 6, låg till år 1908 *Dekanhuset*, ett grundmurat tegelhus vars äldsta del är daterad till 1200-talet. År 1589 finns namnet *Residentia Wilhelmi Dresselbergij* markerad på Vedels kartsnitt och år 1647 begärdes en besiktning av byggnaden efter skadorna som tillkommit i samband med kriget (figur 2; Blomqvist 1946:51, 55; Andrén 1984:109). Vid medeltidens slut var byggnaden residens för dekanen vid domkapitlet och kom i modern tid att kallas *Dekanhuset*. År 1908 flyttades byggnaden till Kulturen då en ny byggnad skulle uppföras på platsen. Ett annat medeltida stenhus har legat i kvarterets södra del på gamla Televerkets tomt, just där kvarteret bildar en spets (figur 3). De påträffade murarna hade utgjort en källarvåning i ett korsvirkeshus uppfört på 1600-talet och byggnaden hade ingått i en stor stadsgård, som från mitten av 1700-talet och till 1800-talets mitt ägdes och beboddes av boktryckarfamiljen Berling. Flera byggnader hade hört till gården, då olika utrymmen behövdes inom jordbruksnäringen, som ännu spelade en viktig roll i det borgerliga hushållet. Tre byggnader låg tidigare invid gatan, bland annat det tidigare nämnda korsvirkeshuset från 1600-talet, uppfört på medeltida källarmurverk. Byggnaden hade en ovanligt hög takresning och vinden var inredd till spannmålsmagasin med dubbla loftbottnar. Flera andra av gårdens byggnader, både bostads- och ekonomihus, hade spannmålsloft på vinden. I övrigt fanns byggnader för bränneri, packhus, lada, loge och torvhus, svinhus, kalkbod, vedbod, hugghus, mangelbod med mera. År 1911 flyttades den kvarvarande medeltida byggnaden, *Berlingska huset*, till Kulturen (Lunds bevaringsprogram).

I undersökningsområdets södra delar fanns under medeltiden en kyrka och kyrkogård, Sankt Nikolaus, vars kyrkobyggnad ännu ej med säkerhet har lokaliserats. Flera murar och gravar har genom årens lopp dokumenterats både i Kyrkogatan och i kv Altona (figur 3; Gardelin 2015:112).

På Kyrkogatans östra sida fanns fram till år 1757 Ärkebiskopens trädgård (tomt 20:1) och en gård (tomt 21) enligt Anders Andréns tomtrekonstruktion runt år 1500 (Andrén 1984:68f).

Figur. 2. Kartskiss över Lund år 1589 från den Vedelska samlingen. Efter Lauritz Weibulls reproduktioner (Blomqvist 1946:51). Observera att skissen är vänd med söder upp. *Residentia Wilhelmi Dresselbergij* och *Habitatio pastoris S Nicolai* (sockenprästens bostad) vid St: Nikolaus inringat med röd linje.

Figur 3. Den arkeologiska generalkartan över kv Glädjen och Kyrkogatan samt med gröna linjer Anders Andrén's tomtrekonstruktion omkring år 1500 (1984).

Tabell 1. Sammanställning av Anders Andrén's förslag på tomtrekonstruktion i Lund omkring år 1500 (1984)

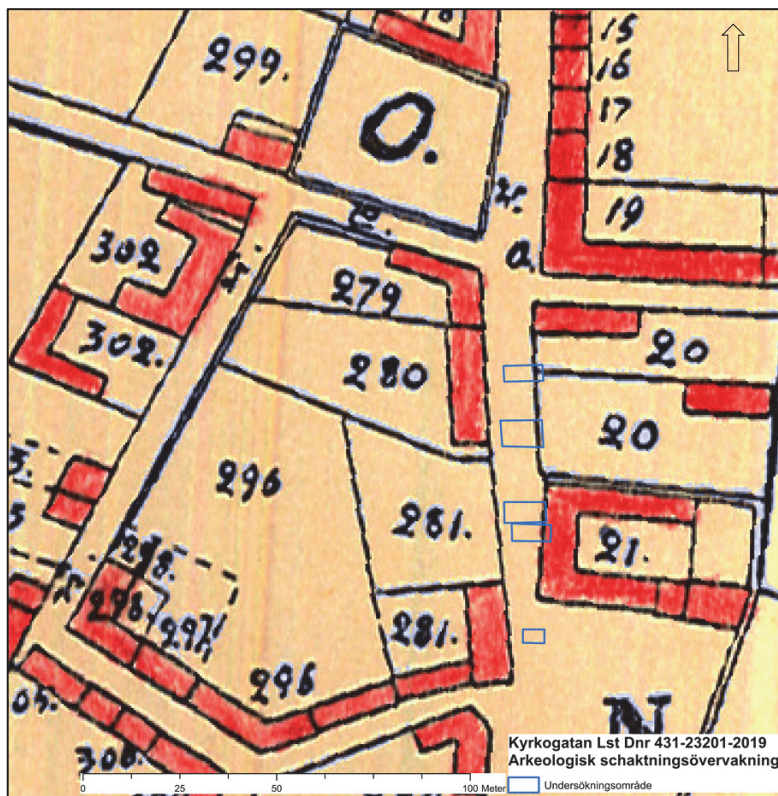
Tomt 20:1 Trädgård (Ärkebiskopsstolen)		Öster om Kyrkogatan
År 1483	Utbredningen av ärkebiskopens apelgård eller trädgård är okänd, men enligt Andrén (1984) bör den ha omfattat hela det område som år 1757 blev botanisk trädgård och som år 1882 omformades till universitetsplatsen (Blomqvist 1968:126). Enligt Andrén bör utbredningen av trädgården ha varit ända fram till Kyrkogatan och att den sk Munckska tomten bör vara en senare tomtutläggning (Andrén 1984:68). I bevaringsprogrammet står att läsa: <i>Någon gång under 15- eller 1600-talet har det nordvästra hörnet av ärkebiskopens apelgård, den del som låg norr om.../ tomten, styckats av och lagts ut som privat tomt. Om denna vet man att den 1658 ägdes av Nils Doctor, att gården brann ner 1678 och att den åter var uppbyggd 1702. 1742 köptes gården och tomten av en änka vid namn Catharina Sophia Munck och kallades sedan för den munckska tomten</i> (Lunds bevaringsprogram).	
Tomt 21 Gård (?)		
-	ägdes av kaniken Jens Henriksen (Rep 1:2975)	
År 1372	Köptes av Jep Pedersen Tømmermand (Rep 1:2975)	
År 1380	Köptes av borgaren Gunnar Torstensen. Gården bestod av ett stenhus (Rep 1:3302)	
År 1381	Intygas köpet av borgmästare och råd (Rep 1:3322) Gården har troligen övergått i en institutions ägo men kan inte verifieras. Vid husesynen år 1602 över Lundagård omtalas tomten och kan därmed ha varit knuten till ärkebiskopen och Lundagård redan under medeltiden. Kanske är gården identisk med den grund som Hans Kleinsmed betalade jordskyld för till kronan 1579/80–1598/99 enligt Andrén (1984:69)	
År 1690	Köptes av smeden Arent Prentzler. Gården bestod av ett gammalt stenhus (Carlquist 1924:10)	

Tomt 279–280 Gård/Tomt (Kronan)		Väster om Kyrkogatan
-	Ägdes av Kronan	
1530	Förlänades en jord till (dekanen och arkielektus) Torbern Bille. Gården anses ligga mellan S:t Peters kyrka vid Bredgatan och den gård Torbern Bille bebodde (FrIReg 1530 20/7)	
1615	Nämns som (riksrådet) Oluf Rosensparres (till Skarhult) gård (K9 nr 130 UUB)	
1648	Nämns som Mogens Graves gård (Skbf, redaktion E 102a, Åtskilliga Hospitalers och Klosters överblivna brev, RA, via excerpter av Sten Skansjö)	
1658	Ägdes av (professor) Mogens Grave (Calquist 1923:16)	
Tomt 281 Kanikresidens (Domkapitlet – okänt mensalgods)		
	Residenset bestod i början av 1300-talet av tre tomter och gårdar där gränserna inte är inbördes kända. Nedan görs ett urval av informationen.	
År 1316	Gård A/ Myntmästare Jens Franz donerar gården till domkapitlet vid sin död (LDG:263)	
År 1325	Gård B-C/ gårdarna köptes av kaniken Jakob Esbernsen Bellingeröd. I en av gårdarna fanns ett stenhus (DD 2:9 nr 176,189)	
År 1530	Gård A-C/ nämns som den gård (dekanen) Torbern Bille bebor (FrIReg 1530 20/7)	
År 1589	Gård A-C/finns markerat på Vedels kartsbild "Residentia Wilhelmi Dresselbergij" norr om S:t Nikolaus kyrka (Blomqvist 1946:51, 55)	
År 1615	Nämns som (dekanen och landsdomaren på Själland) Wilhelm Dresselbergs residens (K9 nr 130 UUB)	
År 1647	Begärde Eiler Holck till Geddesholm att sal magister Niels Jörgensen (Aerylaeus) residens skulle besiktigas angående skadorna efter kriget (Skbf acta pr nr 1406, 1407)	
-	Nämns att en murad gård med bodar tillföll Eiler Holck efter Niels Jörgensens död. Efter Eiler Holcks död år 1648 tillföll rätten bisop Peder Winstrup (LUA Kansliet FIV:4 LUB)	
	På tomten fanns delar av ett medeltida tegelhus som år 1908 flyttades till museet Kulturen (Dekanhuset)	

Tomt 282:2 S:t Nikolaus kyrka och kyrkogård		Södra delen av undersökningsområdet
År 1511	Det mindre prästgillet fick presentationsrätt över kyrkan (Rep 2:11984–5), men den tillföll kronan vid reformationen. Kronan donerade kalendegården år 1558 på S:t Nikolaus kyrkogård till sockenprästämbetet i Lund för att bli sockenprästresidens (Kanc Brevb 1558 21/2). Gården var då bebodd av prästen Jens Pedersen	
År 1558	Nämns att her Jens residens på S:t Nikolaus kyrkogård är öde och har så varit i många år (DK B44 1558 26/7 DRA)	
År 1589	Finns på Vedels kartsbild markerat "Habitatio pastoris" (sockenprästens bostad) vid S:t Nikolaus (Blomqvist 1946:51, 55)	
År 1648	Nämns som "Sogneherrens Residentz" (ByD 1648 10/4)	
År 1650	Betalade domkapitlet ett halvt års hyra för magister Hans Jensen (Viborg) för att stenhuset i sockenprästresidenset inte var färdigställt (Skbf acta pr nr 2495, 1496)	
År 1656	Köptes av Manhart Sörensen på Fulltofta (ByD 1656 2/8, Carlquist 1923:19. Ovanpå den medeltida kyrkan har ett tegelhus påträffats, sannolikt från 1500-talet enligt Andrén (1980:64)	

Det angränsande gatunätet faller tillbaka på tidigmedeltida förhållande, där föregångaren till Stora Gråbrödersgatan får räknas till en av huvudgatorna i staden (Gardelin 2009:10). Det skånska kriget under åren 1675–1679 innebar stora påfrestningar och år 1678 stacks ett stort antal gårdar i Lund i brand. En reglering av stadens gatunät blev därefter aktuell. I nordsydlig riktning föreslogs ett genombrott vid domkyrkan för att underlättas transporter och den nuvarande Kyrkogatans sträckning tillkom år 1702 (Wahlöö & Larsson 1996:5, 225).

På 1800-talet hade Kyrkogatan blivit en mer betydelsefull led än Stora Gråbrödersgatan. Tomterna ut mot Kyrkogatan var större och mer representativt bebyggda (Bevaringskommittén 1981:24f).

Figur 4. Undersökningsområdena (blå linje) ovanpå detalj från Espmans karta över Lund och kv Glädjen, Kyrkogatan och delar av kv Universitetet år 1783 (Kulturens LB Arkiv)

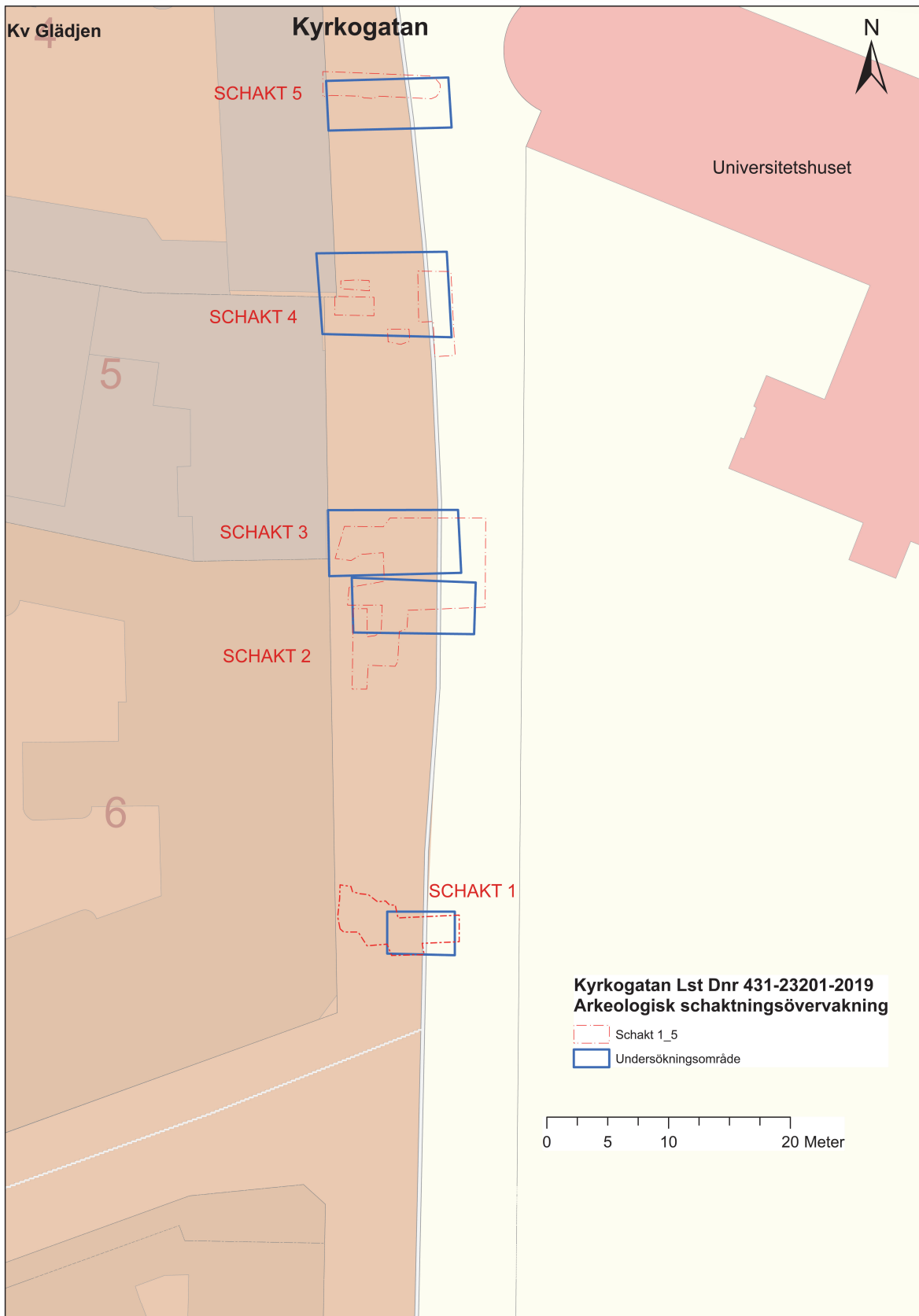
Tidigare arkeologiska iakttagelser

Relativt få arkeologiska undersökningar har utförts i kv Altona liksom i de västra delarna av kv Universitetet 1. Trots det centrala läget och ett arkeologiskt intressant område, är den arkeologiska kunskapen sparsam. Det kan helt tillskrivas det förhållande att kvarterets bebyggelse i huvudsak uppfördes under 1800-talet och vid sekelskiftet år 1900, före lundaarkeologins dokumentationsuppdrag i staden (Kronroth 2014:6). I kv Glädjen finns fler arkeologiska iakttagelser, bland annat i samband med att två medeltida hus flyttades från kvarteret till Kulturen i början på 1900-talet. Murarna efter byggnaderna finns införda på Kulturens arkeologiska generalkarta (figur 3). Gravar som ingick i S:t Nikolaus kyrkogård samt efterreformatoriska murar har tidigare dokumenterats på Kyrkogatan och dessa finns likväl införda på den arkeologiska generalkartan. Uppgifterna är hämtade från Kulturens LA-arkiv om inget annat anges.

Tabell 2. Tidigare arkeologiska iakttagelser kring undersökningsområdet i Kyrkogatan, Lund.

År	Kommentar
1953	Murar dokumenterades i samband med fjärrvärmekulvertarbete.
1988	I samband med nedläggning av fjärrvärmerör i Kyrkogatan genomfördes viss arkeologisk schaktningsövervakning. Flera observationer av murar dokumenterades i södra delen av korsningen Lilla Gråbrödersgatan/Kyrkogatan, norr därom tycks ingen dokumentation av markarbetena ha genomförts (Karlsson 2007).
2007	En schaktningsövervakning för ny vattenledning blottade fem gravar tillhörande Sankt Nikolaus kyrkogård i schaktets södra delar. De dokumenterades på 1,55 m djup och kvarligger under

	geotextil och under en lerpackning. En mur i öst-västlig orientering dokumenterades på samma djup och den bedömdes kunna ha utgjort kyrkogårdens norra avgränsning (Gardelin 2007).
2007	En schaktningsövervakning genomfördes då ny dränering skulle läggas i kv Altona 3. Ett lergolv dokumenterades på ett djup av ca 1,70 m, och dateras till senmedeltid och efterreformatorisk tid. En tegelmur i nordsydlig riktning dokumenterades likaså (Karlsson 2007:3).
2014	Med anledning av en akut reparation av en avloppsledning i kv Altona 1 genomfördes en schaktningsövervakning. Flera lager daterades till medeltiden, bland annat ett odlingslager. Flera generationer av lergolv dokumenterades även och daterades till senmedeltid (Kronroth 2014:8).
2019	Schaktningsövervakning längs hela Kyrkogatan i samband med beredning av ett nytt snabbcykelspår. En mur uppförd år 1702 blottades delvis på en sträcka av 35 meter väster om domkyrkan i gatan. Muren var uppförd ovanpå lämningar av den medeltida domskolan som delvis revs i samband med Kyrkogatans genombrott. Strax söder om korsningen Lilla Gråbrödersgatan/Kyrkogatan dokumenterades murar där vissa behuggna stenar tolkades vara sekundärt placerade i muren och som tidigare kan ha ingått i en kyrklig byggnad (Guldåker in prep)

Figur 5. Undersökningsområden och schakt på Kyrkogatan i aktuellt ärende. Lst dnr 431-23201-2019.

Genomförande och resultat

Undersökningsområdena har i princip bibehållits, men förskjutningar förekom. Trots relativt omfattande tidigare ingrepp i gatan kunde flera områden med äldre kulturlager dokumenteras, i flera fall under stora rörluster (Bilaga 1). Om möjligt upprättades en sektion vid de partier där kulturlager framkom. I delar av området kunde även kulturlager mätas/ritas in i plan (figur 7). Vid vissa partier användes jordsug för att avlägsna moderna fyllningsmassor (figur 6). Arbetet schaktningsövervakades och handgrävning tillämpades då kulturjordar framkom.

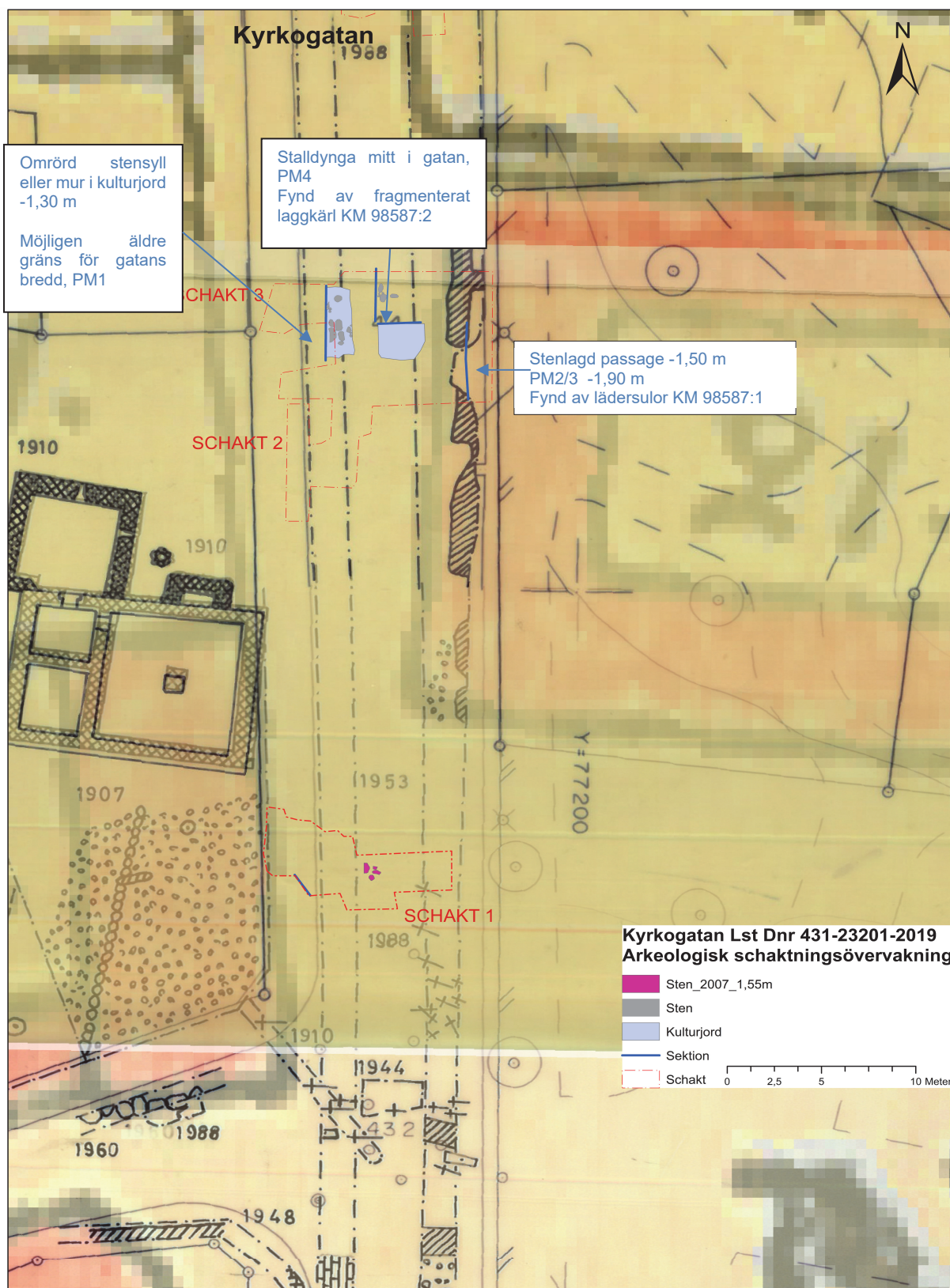
Figur 6. I området för schakt 2/3 fick jordsug tillämpas där moderna fyllningsmassor förekom rikligt kring rör. Fotografiet taget från norr.

Äldre kulturlager

Området för schakt 1 längst i söder blev cirka 30 kvm stort och schaktdjupet gick ned till som mest 2,50 m. Endast på ett mindre område under fjärrvärmerör i väster kvarstod intakta äldre kulturlager (Bilaga 1). En planritning och en sektion upprättades som visar att en gråblå moränlera framkom på 2,20 m djup. Färgtonen brukar innebära att området stått i fukt. Ovanpå moränen, på ett djup av 2,10 m, fanns

kulturlager med inslag av träkol och knytnävstora stenar som tolkades kunna vara en rest av en stenläggning. Kulturlagret var även något kompakt, vilket kan indikera en avsiktligt hårdgjord yta, exempelvis en gårdsplan eller väg. En tunn strimma av kalkbruk dokumenterades ovanpå kulturlagret, vilket i sin tur tyder på att viss byggnation kan ha företagits i området. På 1,80 m djup ovanpå kalkbruket fanns ett lager av svartbrun, fet lera med inslag av tegelkross, vilket bör innebära att lagret, dateringsmässigt, kan förläggas till efter 1200-talet. Bränd lera i ett 0,10 m tjockt skikt förekom ovanpå den feta leran på ett djup av 1,70 m. Antingen kommer den från en näraliggande ugnskonstruktion eller så kan den ha uppstått i samband med att en brand ödelade en byggnad uppförd med lerklining. Under medeltiden förekom i området en kyrkogård, Sankt Nicolai kyrkogård, vars kyrka revs efter reformationen. Huruvida kyrkogården fortsatte att användas är oklart. Däremot står det utan tvivel att kyrkogården ej längre var i bruk då Kyrkogatan öppnades för genompassage förbi domkyrkan år 1702.

Schakt 2 schaktades i omgångar och till slut blev det en sammanslagning med schakt 3. I detta område fanns centralt en hög andel intakta äldre kulturlager kvar från ett djup om cirka 1,40 m ner till moränleran på 2,00 m. Kulturlagren bestod av ett smuts-/brukslager ovanpå en äldre stenläggning på 1,50 m djup. Stenläggningen fanns på en yta av minst 35 kvm, även om delar blivit perforerade av diverse djupt liggande rör. Tidigare arkeologiska iakttagelser från 1953 påvisar att murar i nord-sydlig orientering dokumenterats (figur 3). På Espmans karta över Lund år 1783 förekom en byggnad i området och murarna kan förmodligen kopplas till denna (figur 7). Där den östra sektionen upprättats vid aktuellt markarbete fanns ett glapp mellan murarna där en stenläggning framkom år 2019 på 1,50 m djup (bilaga 1). Under stenläggningen framkom lager av mörkbrun lera med hög organisk halt och mängder av djurben. I makrofossilprovet taget längst ned mot botten på 1,90 (PM2) fanns träspån och pinnar som möjligen kan ha varit en förlaga till stenläggningen, dvs en trolig gårdsplan. I ett gödsellager på samma nivå uppvisades förekomst av träflis följt av örtfragment, ris och träkol (PM3). En betydande andel hushållsavfall i jorden utgjordes av bryggeriavfall dominerat av pors med ett mindre inslag humle, samt blommor från ljung. I materialet fanns också en rik mängd fröer från trädgårdsväxter representerade. Grönsaker som morot, kål, rova, trädgårdsmålla och kryddor och medicinalväxter som läke- och myskmalva samt malört. I hushållsavfallet noteras också spår av linreping vilket antyder att hushållet även odlat lin (bilaga 1, östra sektion/kontext 1b). Området där makrofossilprov 2 och 3 togs från bör ha ingått i tomtmark nr 21 enligt Anders Andréns tomtrekonstruktion (Andrén 1984:69). Under 1300-talet vet vi genom Andréns tomtrekonstruktion att det funnits ett stenhus på gården och att den inledningsvis ägdes av en Jan Pedersen Tömmermand år 1372 och år 1380 såldes till borgaren Gunnar Torstensen. Grönsakerna, dryckessmaksättarna, medicinalväxterna samt linet kan troligen kopplas till gårdsbrukandet på Tomt 21 och speglar delar av konsumtionen hos en borgarfamilj i Lund på 1300-talet. Någon gång därefter kan gården ha införlivats i ärkebiskopens Lundagård (Andrén 1984:69).

Figur 7. Den arkeologiska generalkartan ovanpå Espmans karta från 1783, med schakt 1 delvis i området för Sankt Nicolai kyrkogård och delar av den västra ytan i området för den äldre vägdragningen runt kyrkogården. Murarna efter Dekanhuset framkommer på generalkartan norr om schakt 1. I området för schakt 2 och 3 framkom murar från tidigare schaktningsövervakning och de stenar och kulturlager som påträffades kan troligtvis adderas till tidigare bebyggelse på den västra sidan om Kyrkogatans tidigare utbredning. De skära stenarna, dokumenterade år 2007, tolkades då kunna utgöra norra gränsen för kyrkogården.

Flera jordprover från den äldsta markhorisonten togs för att kunna se om det fanns skillnader mellan markanvändningen inom undersökningsområdet (Makrofossilprov 1 och 4/Bilaga 3). Det äldsta avfallslagret/markhorisonten mot morän tolkades i fält vara snarlik över en större yta i schakt 2–3. Analyssvaren visar dock skillnader. I prov 1, som provtagits i övre, västra delen av avfallslagret fanns inslag av läderspill, djurben, fiskben, rött tegel och taktegel, troligen deponerat efter 1200-talet, cirka 1,30 m under marknivån. I analysvaret framkom en relativt hög andel obränt träflis och bark, lite träkol, däggdjurs- och fiskben samt läder. Jens Heimdahl konstaterar att stora fröförekomster av ett fåtal arter förekommer i provet: bland annat massförekomster av fröer från nattskatta, hjärtstilla och rölleka – samtliga välkända medicinalväxter. Vid sidan om ett par ogräs (trampört och våtarv) påträffades också stora mängder med fröer från myskmalva, läkemalva och rosenmalva. Massförekomster av nästan uteslutande medicinalväxter, varav majoriteten sannolikt odlats, ger intrycket att avfallet snarast kan beskrivas som ett kompostmaterial från en örtagård med medicinsk inriktning. I materialet förekommer också enstaka fröer av grönsaker som kål, rova och gurkört, vilket stärker intrycket av att materialet kommer från en trädgårdsmiljö. Kanske har en kålgård legat i närheten på tomt 281 där kanikresidenset legat, eller så har medicinalodlingen föregåtts av en kålodling. I övrigt utgörs materialet av träflis och köksavfall, vilket också kan förekomma i komposter. En del av hushållsavfallet utgörs av avsilat bryggeriavfall i form av pors och humlefrukter. I bryggeriavfallet dominerar pors vilket är typiskt för tidigmedeltida lämningar i Lund (Heimdahl Bilaga 3).

Från det i fält konstaterade likvärdiga avfallslager, men lite längre österut mitt i gatan och på ett djup av omkring 1,50 m från dagens marknivå insamlades Makrofossilprov 4 (Bilaga 3). I analysvaret framkom att jorden var extremt rik på fröer. Ogräsen dominerade följt av ängsväxter som sannolikt utgjorde spår av stalldynga. Inte otänkbart att stalldynga lades på högar ute i gatumiljö. Utmärkande för materialet är en mycket rik förekomst av fröer från trädgårdsväxter. Även i detta prov förekommer medicinalväxter som hjärtstilla, läke-, mysk- och rosenmalva; kryddor som malört svartsenap och kungsmyntha. Trädgårdsmållan är den enda grönsaken i sammanhanget och sammansättningen pekar mot jord från en krydd- eller örtagård. I materialet förekommer också hushållsavfall med inslag av ben och bryggeriavfall. Bryggeriavfallet har en sammansättning som i hög grad liknar den som hittats i övriga prover från platsen – en dominans av pors och en mindre andel humle (Heimdahl Bilaga 3).

Figur 8. Fotografier på växter förekommande i makrofossilprover från Kyrkogatan år 2019. ©Aja Guldåker

I schakt 3 förekom flera större och mindre stenar vilka kan ha ingått i en husgrund eller i ett gränsområde. Flertalet äldre rörgravar har dock försvårat möjligheten att slå fast att det rör sig om en husgrund. Platsen har en lång kontinuitet som gata där en husgrund eller gräns inom nuvarande gaturum bör kunna dateras till äldre än 1702 då Kyrkogatan lades om. Omfattningen av schakt 2 och 3 var cirka 95 kvm och djupet som mest ner till -2,50 m.

Schakt 4 omfattade flera schakt som tillsammans uppmätte en yta av cirka 29 kvm ner till ett djup av som mest 2,50 m. Inga intakta äldre kulturlager dokumenterades.

Schakt 5 längst i norr omfattade en yta av cirka 18 kvm och schaktades som mest ner till - 2,60 m. En större betongklack påträffades nere i schaktet, oklar funktion. Inga intakta äldre kulturlager dokumenterades.

Kulturlagerstatus

De öar av kulturlager som återstår i Kyrkogatan under mängder av rör från olika tidsperioder tycks trots allt vara relativt välbevarade med både stratigrafiska lagerskiften, organiskt material samt viss fukt. Ingreppsbilden är omfattande men inte total och det finns därmed kulturlager kvar ner till morän på många ställen. Djupet på bevarade kulturlager skiftar och det går inte generellt att säga att hela Kyrkogatan på den norra delen är utschaktad.

Förslag på fortsatta åtgärder

I samband med framtida markarbeten på Kyrkogatans norra delar rekommenderas fortsättningsvis en möjlighet till arkeologisk schaktningsövervakning, för att om möjligt dokumentera de sista kvarvarande äldre kulturlager som finns kvar. Dessa kan ha stor betydelse för tolkningen av Kyrkogatans första skede och funktion före år 1702, som ett viktigt vägavsnitt mellan södra och norra delarna av den medeltida staden samt kopplingen till de dokumenterade tomterna på båda sidorna om gatan och till kyrkogården Sankt Nikolaus i söder.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-23201-2019
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Lämningsnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2019_0064
Trakt/kvarter/fastighet	Innerstaden 2:1, Kyrkogatan
Socken	Lunds stad
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Byte av vatten och avloppsledning
Uppdragsgivare	VA SYD
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Aja Guldåker
Övrig personal	Linda Billström, Linnea Lidh, Gertie Ericsson
Fältarbetstid	2019-09-30 -- 2019-10-21
Fälttid, arkeolog, tim	53 h
Fälttid, maskin, tim	-
Yta, m²	172 m ²
Kubik, m³	344 m ³
Schaktmeter, m	-
Fyndmaterial	KM98587:1–3 fördelat på 5 fyndposter. Fynden förvaras efter fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen
Ritning, dokumentation	7 st A3 ritfilm: 4 sektionsritningar skala 1:20, 4 planritning skala 1:100, 1 planritning skala 1:20, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	24 digitala fotografier
Analyser	Makrofossil
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Kyrkogatan

Referenser

Förkortningar tryckta källor

(DD) Diplomatarium Danicum 789–1370 (1938–1980)

(DK) Danske Kancelli, DRA

(FriReg) Kong Frederik I.s danske Registranter utg av Kr Erslev och W Mollerup 1879

(K9) Lunds domkapitels köpebrev på tomter i Lund, Malmö, Ystad och Landskrona 1566–1630, extrakter på 1630-talet, UUB

(Kanc Brevb) Kancelliets brevbøger 1551–1660 (1885–1968)

(LDG) Lunde Domkapitels Gavebøger (1884–89)

(LUA) Lunds universitetsarkiv, LUB

(Rep) Repertorium Diplomaticum regni Danici mediaevalis, Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen 1085–1450 utg av Kr Erslev 1894–1912, 1451–1513 utg av W Christensen 1928–1939

(Skbf) Skånebrevsförteckningen

(RA) Riksarkivet (kopia i LUB)

Tryckt litteratur

Andrén, Anders. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer Rapport, *Medeltidsstaden* 56. Göteborg.

Bevaringskommittén, 1981. *Lunds stadskärna*. Bevaringsprogram, Clemens och Drottens rotar. Lund.

Blomqvist, Ragnar. 1946. Lund på Mogens Madsens tid. Franz Hogensbergs kopparstick, Mogens Madsens Lundabeskrivning och Vedels kartskiss. *Skrifter utgivna av föreningen Det Gamla Lund* XXVIII. Lund.

Blomqvist, Ragnar (red). 1968. *Lunds stadsbild*. Inventeringskommittén. Lund.

Carlqvist, Gunnar. 1923. Lund på 1690-talet, 1 Klemens och Drottens rotar. *Skrifter utgivna av föreningen Det Gamla Lund* V.

Carlqvist, Gunnar. 1924. Lund på 1690-talet, 2 Krafts och Vårfru rotar. *Skrifter utgivna av föreningen Det Gamla Lund* VI.

Gardelin, Gunilla. 2009. På kungens bakgård. Kv Altona 10, Arkeologisk undersökning 2000. *Kulturens rapporter*, nr 3. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Lund

Gardelin, Gunilla. 2015. Kyrkornas Lund. *Archaeologica Lundensia. Investigationes de antiqvitatibus urbis Lundae* XII. Malmö.

Guldåker, Aja. (in prep) Innerstaden 2:1 – Kyrkogatan, Lund. Fornlämning 73, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. *Kulturmiljörapport*. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Lund

Karlsson, Mattias. 2007. Kyrkogatan, Lund. Arkeologisk undersökning 1988. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 294. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Lund

Karlsson, Mattias. 2007. Kv. Altona 3, Lund. Arkeologisk förundersökning 2007. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr. 234. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Lund

Kronroth, Niclas. 2014. Kv Altona 1. Fornlämning 73, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. *Kulturmiljörapport* 2014:36. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Lund

Wahlöö, Claes & Larsson, Göran. 1996. Sextonhundrasjuttiosex: minnet av historien, historien om minnet: berättelse om krigets år och det blodiga slaget vid Lund. *Årsbok föreningen Gamla Lund* 78.

Internetreferenser

Lunds bevaringsprogram. Hämtat 2023-11-17. [Glädjen - bevaringsprogram \(lund.se\)](https://www.lund.se/om-lund/bevaringsprogram)

Lunds bevaringsprogram. Hämtat 2023-12-15. [Universitetet - bevaringsprogram \(lund.se\)](https://www.lund.se/om-lund/bevaringsprogram)

Bilagor

1. Plan- och sektionsritningar

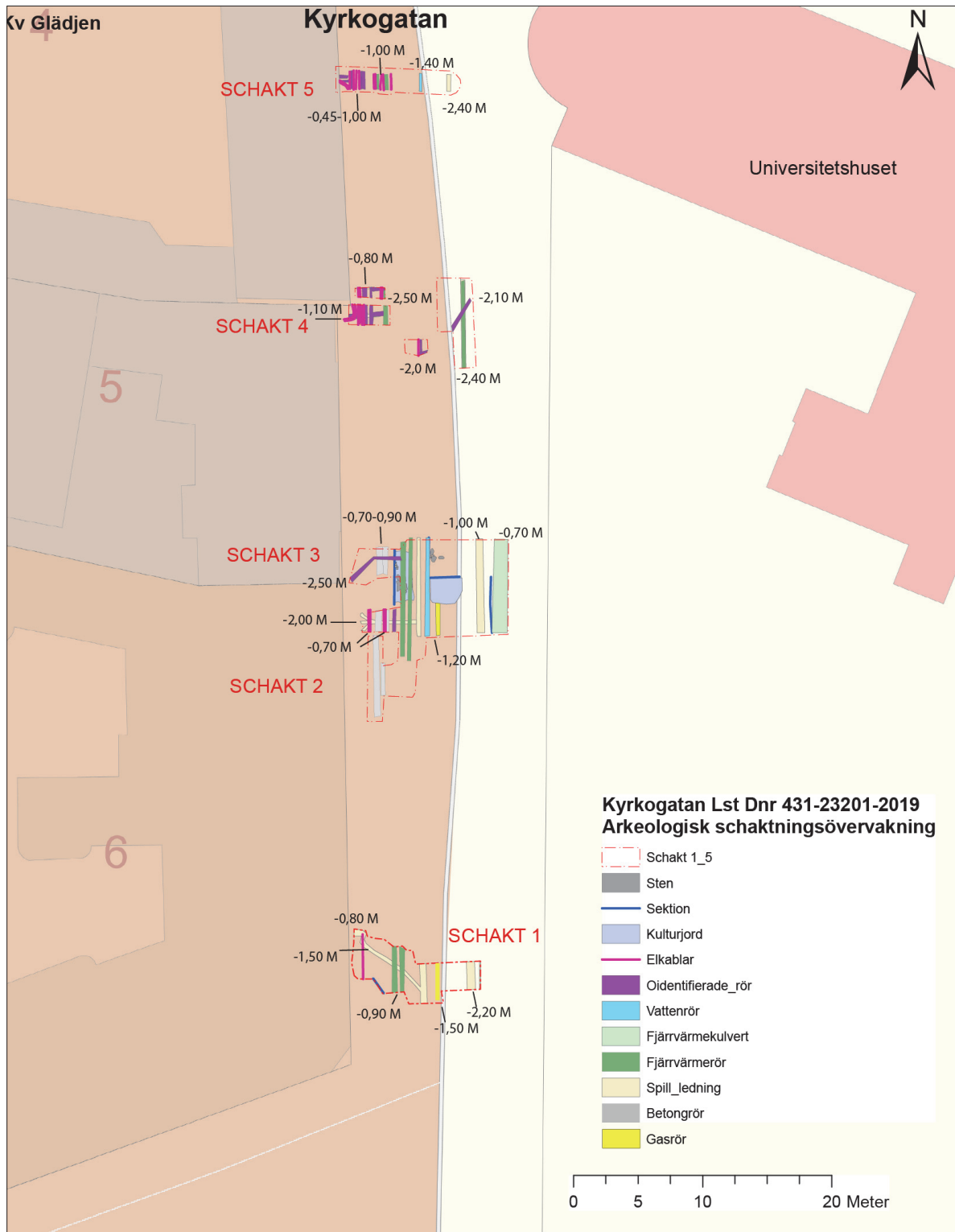
2. Fyndlista

3. Makrofossilanalys

Symbolförklaringar

	Lager
	Fyllning
	Stolphål
	Konstruktion
	Nedgrävning
	Det stratigrafiska objektets begränsning
	Schaktbegränsning
	Skuren av yngre nedgrävning
	Osäker begränsning
	Släntpilar

1. Plan- och sektionsritningar

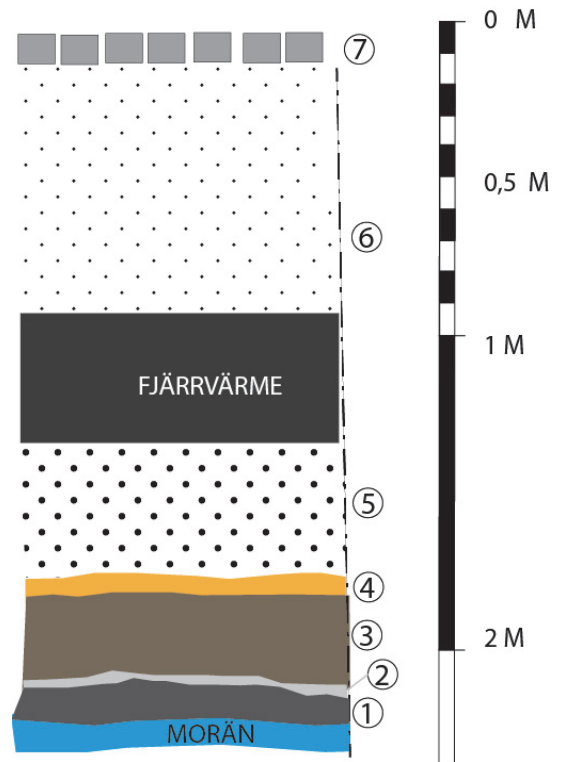

Översikt schakt och rör/kablar med djup

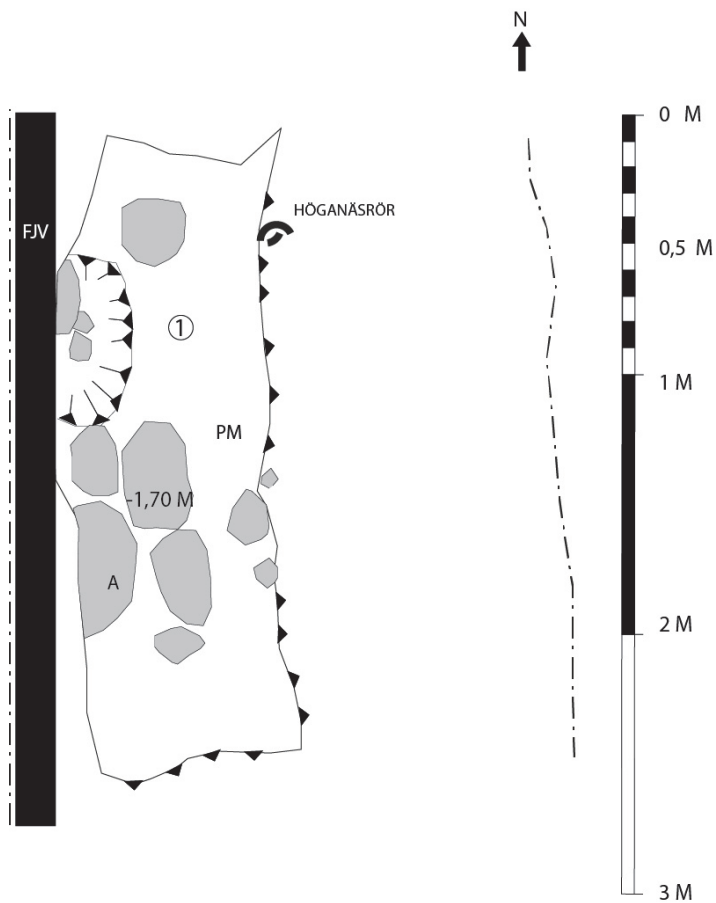
Schakt 1, sydvästra sektion

Lagerbeskrivning:

1. Svartgrå fet lera med inslag av träkol och sten. Kompakt, hårdgjord äldre markhorisont ovan blågrå moränlera.
2. Kalkbruk. Grått, hårt och kompakt. Bebyggelseaktiviteter.
3. Svartbrun fet lera med inslag av tegelkross.
4. Skikt av bränd lera. Möjlig brandlagerrest.
5. Makadam. Fyllning i fjärrvärmeschakt.
6. Sand. Fyllning i fjärrvärmeschakt.
7. Gatsten och nuvarande markbeläggning.

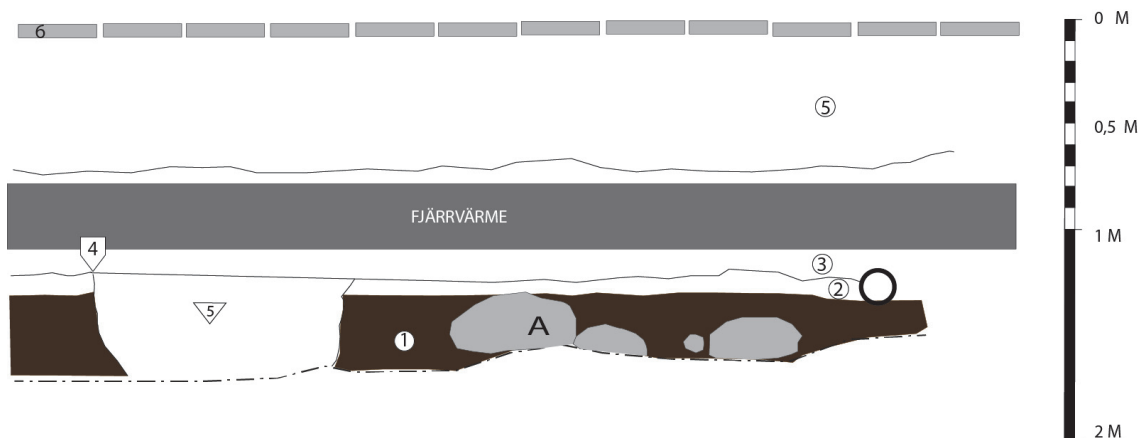
Plan, Schakt 2

Lagerbeskrivning:

1. Mycket smetigt brunsvart kulturlager, rikligt med organiskt material, bland annat trä, djurben, fiskben, horn och läderbitar (spill). Kan vara ett avfallslager med material från bland annat läderhantverk. I detta lager framkommer större natursten, placerade under och över lager 1, vilket gör att de inte känns ursprungliga utan har hamnat här sekundärt. Ingen konstruktion. I lagret är även bitar av rött tegel och enstaka taktegel. Toppmått på stenar som mest -1.30 m under gatunivå. Makrofossilprov 4.

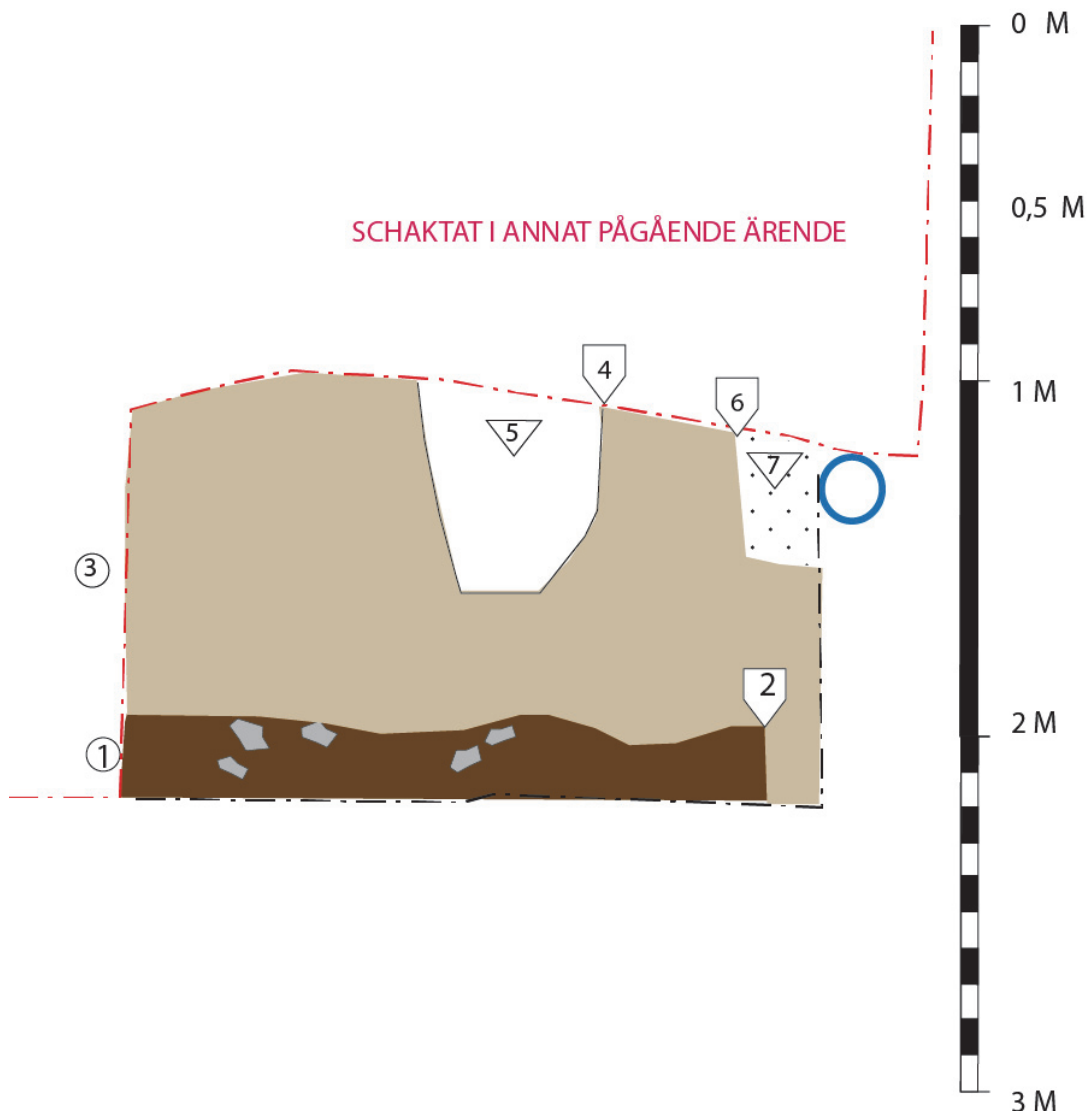
Västra sektion, Schakt 2

Lagerbeskrivning:

1. Mycket smetigt bruntsvart kulturlager, rikligt med mycket organiskt material, bland annat trä, djurben, fiskben, horn och läderbitar (spill). Kan vara ett avfallslager med material från bland annat läderhantverk. I detta lager framkommer större natursten, placerade under och över lager 1, vilket gör att de inte känns ursprungliga utan har hamnat här sekundärt. Ingen konstruktion. I lagret är även bitar av rött tegel och enstaka taktegel. Toppmått på stenar som mest -1.30 m under gatunivå. Makrofossilprov 1.
2. Bärlager makadam för fjärrvärmerör.
3. Bärlager sand under fjärrvärmerör.
4. Nedgrävning rörgrav.
5. Nedgrävning rörledning Ö-V.
6. Bärlager makadam. Hårdgörande lager ovanpå fjärrvärmerör.
7. Gatubeläggning, befintlig.

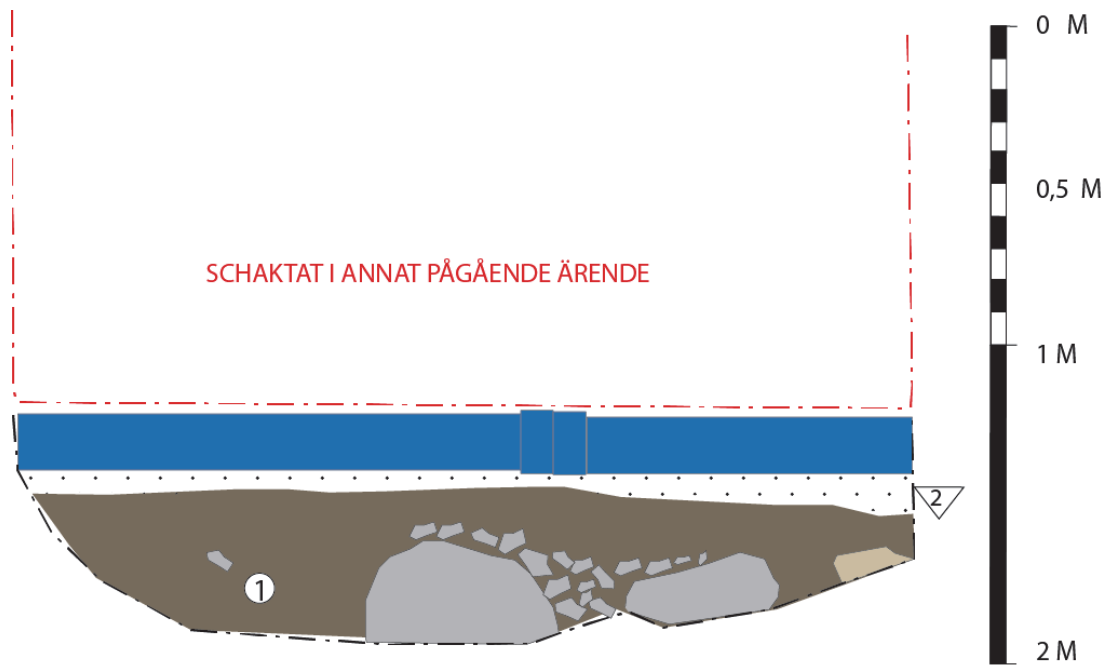
Södra sektion, schakt 3

Lagerbeskrivning:

1. Brun humus, fuktigt, kompakt med inslag av träfibrer, gödsel, djurben, läderspill.
2. Nedgrävning, eventuellt en tomträna.
3. Brunrå silt, mellankornig, fet, humös med inslag av sten, träfibrer, tegelkross, träkol, lerfläckar och djurben.
4. Nedgrävning, äldre rörschakt enligt fältritning, men utan rör.
5. Fyllning i äldre rörschakt, dock utan rör.
6. Nedgrävning modernt rörschakt.
7. Fyllning i rörschakt. Sand.

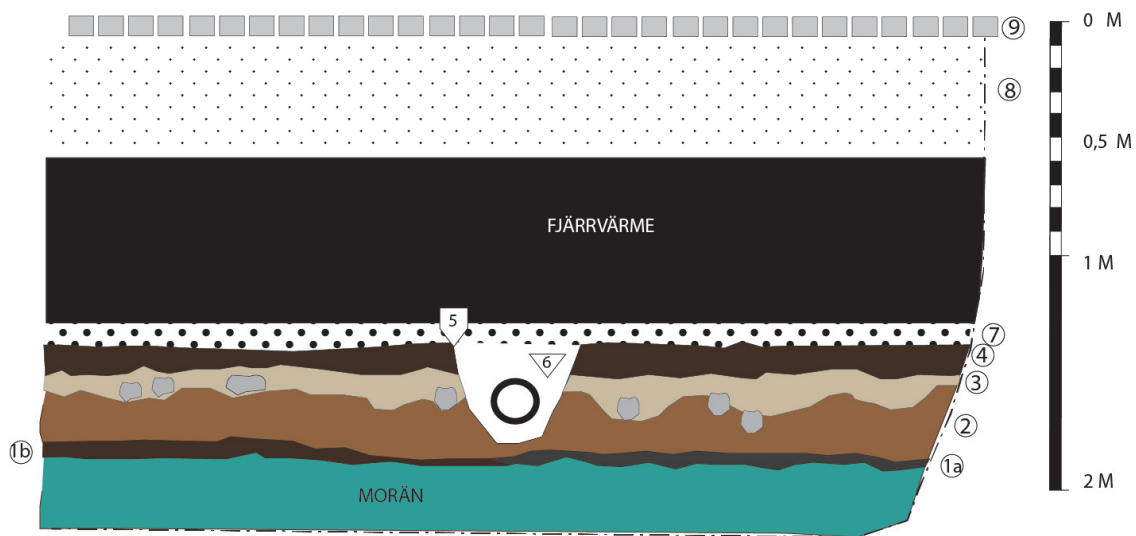
Västra sektion, Schakt 3

Lagerbeskrivning:

1. Brungrå silt, mellankornigt, kompakt och något humöst. Inslag av träfibrer, djurben, sten tegelkross och träkol samt horn.
2. Ljus sand, fyllning i rörschakt.

Östra sektion, schakt 3

Lagerbeskrivning:

- 1a. Läderspill, fågelben, pinnar i botten. (1b.) Mot norr mer gödselinslag/Makrofossilprov
2. Fuktigt, fett och finkornigt. Enkel rustbädd. Mycket organiskt material såsom trä, djurben, läder, hasselnöt, fisk.
3. Enstaka tegelkross i finkornig sand. Plundrad stenläggning.
4. Brun, fet lera. Fuktigt och kompakt med inslag av bränd lera. Smutslager ovanpå stenläggning.
5. Nedgrävning för rör.
6. Rör med fyllning.
7. Singel under fjärrvärmekulvert.
8. Sand ovanpå fjärrvärmekulvert.
9. Gatsten, befintlig markbeläggning.

2. Fyndlista

KM 98587:1–3 Kyrkogatan, Lund Us 2019

Fyndnr	Kontext	Material	Sakord	Formtyp	Undertyp	Del	Antal	Vikt, g.	Kommentarer
1	Kontext 1a, östra sektion/Schakt 3	Läder					5	29	Läderspill, två hälar med hål för söm, några remsor med söm på ena sidan. Avfört
2	Kontext 1, södra sektion/Schakt 3	Trä	Kärl	Laggkärl		Botten/Buk	2	16	Del av tunn botten på ett träkärl samt en del av en bukdel till ett laggkärl. j Avfört
3	Schakt 2/Lager 1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	buk	1	5	Gulbrun glasyr på utsidan med en svag topp, insidan fragmentarisk glasyr, lite ärg
3	Schakt 2/Lager 1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	mykning	1	7	Glaserad inuti och delvis utanpå. Lite ärg.
3	Schakt 2/Lager 1	Keramik	Kärl	Svartgods, östersjö	Oidentifierad	buk	1	6	

KM 98587:1 Lädersulor med söm

KM 98587:2 Del av laggkärl

3. Makrofossilanalys

Makroskopisk analys av jordprov från Kyrkogatan, Lund

Teknisk rapport

Jens Heimdahl, Arkeologerna – Statens historiska museer 2020-10-02

Bakgrund

Under den arkeologiska undersökningen i samband med VA-schaktningar vid Kyrkogatan i Lund 2019 (Projekt A_2019_0064, Lst dnr 431-23201-2019) insamlades fyra jordprov för makroskopisk analys med fokus på växtrester. De provtagna kontexterna utgjordes av kulturlager tolkades om avfallslager, en äldre markhorisont, gödsellager samt fyllningen i en avfallsgrop. Lagren tillhör de understa i stratigrafin och antas vara tidigmedeltida. Målsättningen har också varit att välja ut lämpligt material för ¹⁴C-analys.

Metod och källkritik

Provtagningen genomfördes av arkeologerna under utgrävningen och bestod av torrvolymer om ca 2–3 liter jord per prov. Inkomna till laboratoriet preparerades proverna genom flotation enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986) och våtsiktades i siktare med minsta maskstorlek 0,25 mm. Även den kvarvarande flotationsresten av tyngre minerogent material våtsiktades och genomsöktes. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Von Jacomet 2006 och Cappers m. fl. 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts. I flera prover uppträdde fröer från vilda växter i massförekomster (≥200 st.), och dessa har inte räknats i detalj utan avrundats till närmaste hundratal.

De provtagna lagren definierades med skarpa kontakter uppåt som visar att den postdepositionella bioturbationen varit begränsad. Materialet bedöms huvudsakligen ligga *in situ* sedan övergivandet och eventuell omlagring av material har således skett innan depositionstillfället. Detta bekräftas också av provernas makroskopiska innehåll som är mycket välbevarat och har ett högt källvärde.

Analysresultat

Det makroskopiska innehållet är så rikligt att det delas upp i två tabeller, där kulturväxter och vilda växter presenteras för sig. I resultattabellen för kulturväxter har även det material som inte är förkolnade fröer och frukter kvantifierats enligt en grov relativ skala 1–3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1–5 st.) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar.

Kyrkogatan VA syd 2019		Prov				
		1	2	3	4	
		Kontext	1	1b	1	
		Ritning	2	4	4	
		Kontext	Avfallslager	Äldre markhorisont	GödSELLager	Avfallsgröp
		Analyserad vol. l	2,8	1,9	2,5	2,8
Vedartade växter	Obränt träflis och bark (0-3)	•••	•••	•••	•••	
	Pinnar/kvistar/knoppar		•••	••	•••	
Örtartade växter	Träkol	•	••	••	••	
	Örtartade fragment		•••	•••	•••	
Mossa	Mossa (olika arter)		••		••	
	Vitmossa (<i>Shagnum</i> spp.)				••	
Vegetabiliskt hushållsavfall	Porsblad och porsknoppar (<i>Myrica gale</i>)		•			
	Kornhalm (<i>Hordeum</i> spp.)			•		
	Linkapselragment (<i>Linum usitatissimum</i>)			•		
	Ljungblomma (<i>Caluna vulgaris</i>)		•	••		
Animaliskt matavfall	Däggdjurs- och fågelben	••		•	••	
Övrigt	Läder	••	•			
Oförkolnade fröer						
Ång	Strand	Havssälting				
			<i>Triglochin maritimum</i>	1		
		Brunskära	<i>Bidens tripartita</i>		3	
		Gråstarr-typ	<i>Carex canescens</i> -typ	58		
		Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -typ	14		
		Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -typ	37		
		Hundstarr-typ	<i>Carex nigra</i> -typ	2		
		Blankstarr	<i>Carex otrubae</i> -typ	2		
		Småsåv (ospec.)	<i>Eleocaris/Scirpus</i> sp.			
		Tåg (ospec.)	<i>Juncus</i> spp.			
		Strandklo	<i>Lycopus eropaeus</i>		1	
		Kråcklöver	<i>Potentilla palustris</i>			
		Brunört	<i>Prunella vulgaris</i>	13		
		Smörblomma	<i>Ranunculus acris</i>	7	1	
		Knölsyska	<i>Stachys palustris</i>			
	Ogräs		Rölleka	<i>Achillea millefolium</i>	90	
		Klätt	<i>Agrostemma githago</i>		1	
		Hönsarv	<i>Cerastium fontanum</i>		8	
		Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -type	10		
		Blå-/Rödmålla	<i>Chenopodium glaucum/rubrum</i>		73	
		Åkertistel	<i>Cirsium</i> cf. <i>arvense</i>		60	
		Åkerbinda	<i>Falopia convulvulus</i>		2	
		Fliknäva	<i>Geranium</i> cf. <i>dissectum</i>	1		

	Hamp-/Pipdån	<i>Galeopsis tetrahit/bifida</i>		2	1	
	Bolmört	<i>Hyoscyamus niger</i>	4			3
	Harkål	<i>Lapsana communis</i>		1		
	Höstfibbla	<i>Leontodon autumnalis</i>		2		
	Vildlin	<i>Linum catharticum</i>		31		
	Åkermynta	<i>Mentha arvensis</i>		40		2
	Korndådra	<i>Neslia paniculata</i>		2	4	1
	Pilört	<i>Persicaria laphatijfolium</i>		9	6	10
	Åkerpilört	<i>Persicaria maculosa</i>			5	7
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>	48	9	1	
	Blodrot	<i>Potentilla erecta</i>		1		
	Revmörblomma	<i>Ranunculus repens</i>		4		7
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>		200		200
	Åkerrätika	<i>Raphanus raphanistrum</i>				
	Bergssyra	<i>Rumex acetocella</i>		81		22
	Krusskräppa	<i>Rumex cf. crispus</i>		6		
	Besksöta	<i>Solanum dulcamara</i>		2		
	Nattskatta	<i>Solanum nigrum</i>	200	3	1	31
	Åkerspergel	<i>Spergula arvensis</i>				1
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>	79	8		5
	Penningört	<i>Thlaspi arvense</i>		5		1
	Brännässla	<i>Urtica dioica</i>		95		200
	Eternässla	<i>Urtica urens</i>				13
Insamlat	Hasselnötsskal	<i>Corylus avelana</i>			1	1
	Smultron	<i>Fragaria vesca</i>				1
	Pors	<i>Myrica gale</i>	13	168	90	19
Odlat	Läkemalva	<i>Althea officinalis</i>	10		2	2
	Malört	<i>Artemisia absinthum</i>			1	1
	Trädgårdsmålla	<i>Artiplex cf. hortensis</i>			5	1
	Gurkört	<i>Borago officinalis</i>	1			
	Kål (odlad)	<i>Brassica cf. oleracea</i>		1	4	
	Rova/åkerkål	<i>Brassica cf. rapa</i>	1	1	2	
	Svartsenap	<i>Brassica nigra</i>	1			2
	Lungrot	<i>Chenopodium bonus-henricus</i>				11
	Morot	<i>Daucus carota</i>		1	1	
	Humle	<i>Humulus lupulus</i>	2	2	15	1
	Hjärtstilla	<i>Leonurus cardiaca</i>	104			9
	Myskmalva	<i>Malva cf. moschata</i>	61		2	10
	Rosenmalva	<i>Malva cf. alcea</i>	19			5
	Kungsmynta	<i>Oreganum cf. vulgaris</i>				1
	Fläder	<i>Sambucus nigra</i>				2
Förkolnade fröer						
Odlat	Havre	<i>Avena cf. sativa</i>	1			
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare ssp. vulgare</i>	6	1	1	
	Brödvete	<i>Triticum aestivum</i>	1			

Diskussion

Proverna insamlades från kontexter som vars kronologiska och rumsliga relationer, till följd av schaktövervakningens natur, inte är helt klarlagda och därför diskuteras dessa enskilt. Gemensamt för alla prover är att de innehåller välbevarade spår av kål- och kryddgårdar, och miljön i det undersökta området verkar dominerad av denna verksamhet.

Prov 1: Avfallslager

Sammanställningen i detta lager utgörs av stora fröförekomster av ett fåtal arter: Framst finner vi massförekomster av fröer från nattskatta, hjärtstilla och rölleka – samtliga välkända medicinalväxter. Vid sidan om ett par ogräs (trampört och våtarv) påträffades också stora mängder med fröer från myskmalva, läkemalva och rosenmalva. Massförekomster av nästan uteslutande medicinalväxter, varav majoriteten sannolikt odlats, ger intrycket att avfallet snarast kan beskrivas som ett kompostmaterial från en örtagård med medicinsk inriktning.

I materialet förekommer också enstaka fröer av grönsaker som kål, rova och gurkört, vilket stärker intrycket av att materialet kommer från en trädgårdsmiljö. Kanske har en kålgård legat i närheten, eller så har medicinalodlingen föregåtts av en kålodling.

I övrigt utgörs materialet av träflis och köksavfall vilket också kan förekomma i komposter. En del av hushållsavfallet utgörs av avsilat bryggeriavfall i form av pors och humlefrukter. I bryggeriavfallet dominerar pors vilket är typiskt för tidigmedeltida lämningar i lund.

Prov 2: Äldre markhorisont

I denna äldre markhorisont påträffades mycket stora frö mängder. Materialet domineras av ogräs följt av ängsväxter och köksavfall, främst bryggeriavfall i form av stora mängder pors. Även en mindre mängd fröer från kålgårdsväxter förekommer i form av kål, rova och morot. Sammanställningen pekar mot att marken bearbetats till en odlingshorisont i en välgödslad kålgård där grönsaker och rotfrukter odlats.

Bryggeriavfallet domineras starkt av pors med ett litet inslag av humle. Även porskvistar och ljungblommor påträffades vilket kan tolkas som inslag i bryggeriavfallet.

Prov 3: Gödsellager

Detta lager bestod, liksom de flesta andra provtagna kulturlager, främst av träflis följt av örtfragment, ris och träkol. Inslaget av gödsel i form av stalldynga tycks utifrån den botaniska sammansättningen mycket ringa. En betydande andel hushållsavfall i jorden utgörs av bryggeriavfall dominerat av pors med ett mindre inslag humle samt blommor från ljung. I materialet finns också en rik mängd fröer från trädgårdsväxter representerade. Grönsaker som morot, kål, rova, trädgårdsmålla och kryddor och medicinalväxter som läke- och myskmalva samt malört. I hushållsavfallet noteras också spår av linreppning vilket antyder att hushållet även odlat lin.

Sammanställningen erinrar snarast om en odlingsjord i en kål- och/eller kryddgård. Denna verkar dock inte ha gödslats med stalldynga utan snarare hushållsavfall. Möjligen ser vi genom förekomsten av bryggeriavfallet en gödsling med svindynga, där grisarna matats med detta avfall.

Prov 4: Avfallsgrop

Jorden från denna grop var extremt rik på fröer. Ogräsen dominerar följt av ängsväxter som sannolikt utgör spår av stalldynga. Utmärkande för materialet är en mycket rik förekomst av fröer från trädgårdsväxter. Här märks medicinalväxter som hjärtstilla, läke-, mysk- och rosenmalva; kryddor som malört svartsenap och kungsmynnta. Trädgårdsmållan är den enda grönsaken i sammanhanget och sammansättningen pekar mot att jord från en krydd- eller örtagård använts för att fylla igen gropen.

I materialet förekommer också hushållsavfall i form av ben och bryggeriavfall. Bryggeriavfallet har en sammansättning som i hög grad liknar den som hittats i övriga prover från platsen – en dominans av pors och en mindre andel humle.

Referenser

- Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen
- Von Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd ed. IPAS Basel University, Basel
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571–590

2023

- 2023:1 Innerstaden 2:1 Lund, Bantorget, intill Grand Hotel, RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och förundersökning år 2017–2018. Aja Guldåker.
- 2023:2 Kv Kulturen 4, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk slutundersökning, schaktningsövervakning och kontroll år 2021. Sebastian Boström.
- 2023:3 Kv Bagaren 6, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2019–2021. Kristoffer Brink.
- 2023:4 Kv Furan 9, Vellinge, Fornlämning RAÄ Vellinge 17:1/L1988:7232. Vellinge bytomt, Vellinge socken och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning och schaktningsövervakning 2019–2021. Linda Billström, Linnea Lidh och Mattias Karlsson.
- 2023:5 Gylleholmsgatan. Fornlämning L1988:5060/Raä Lund 175:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Imelda Bakunic Fridén.
- 2023:6 Kv Brunius 18, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2019. Kristoffer Brink.
- 2023:7 Kv Paradis 51, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning. Kristoffer Brink & Aja Guldåker.
- 2023:8 Kv Hospitalsträdgården 10, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Kristoffer Brink.
- 2023:9 Stora Råby 34:46. Fornlämning L1988:6568. Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Imelda Bakunic Fridén & Krister Kåm Tayanin
- 2023:10 1600-talsparken Karl XI stenar. Fornlämning RAÄ Östra Sallerup 5:1/L1989:4041. Östra Sallerups socken, Hörby kommun, Skåne län. Förstudie 2023. Aja Guldåker.
- 2023:11 Kv Föreningen 13, Lund. Fornlämning L1988:5459 / RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Linnea Lidh.
- 2023:12 Lilla Råby 18:39. Fornlämning L1988:5458/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022-2023. Imelda Bakunic Fridén
- 2023:13 Dalby S:4>5, Lundavägen. Fornlämning RAÄ Dalby 40:1/L1988:815. Dalby, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022/2023. Sebastian Boström.
- 2023:14 Kv Sankt Märten 27, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017/2018. Aja Guldåker.
- 2023:15 Väsby 12:42 och 32:1 Väsby kyrkogård, Väsby, Väsby socken, Höganäs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023. Carita Melchert.
- 2023:16 Pastor Svane 1, Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020–2023. Linnea Lidh.
- 2023:17 Höör kyrka, Höör socken, Höörs kommun, Skåne. Antikvarisk medverkan 2023. Carita Melchert.

- 2023:18 Vindmöllan Östarp, Sjöbo kommun, Skåne. Antikvarisk medverkan 2023. Lena Aurivillius Hector.
- 2023:19 Flytt av ängslada, Örnans, Osby kommun, Skåne. Antikvarisk medverkan 2023. Lena Aurivillius Hector.
- 2023:20 Kv Maria Magle 7, 8 och 11, Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2023. Kristoffer Brink.
- 2023:21 Hardeberga 1:12 och 1:47, Lunds kommun. Fornlämning L1988:2720/RAÄ Hardeberga 25:1. Hardeberga socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Kristoffer Brink.
- 2023:22 Blåherremölla 1:2. Kristianstads kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023. Carita Melchert.
- 2023:23 Sporrakulla gård, Sporrakulla 1:1, Östra Göinge kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023. Carita Melchert.
- 2023:24 Gylleholm 14, Lilla Råby. Fornlämning L1988:5060/RAÄ Lund 175:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning och arkeologisk kontroll 2020–2023. Linda Billström & Linnea Lidh.
- 2023:25 Kv Sankt Botulf 14, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Kristoffer Brink
- 2023:26 Kv Svaneluckykan 3, Observatorieparken, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2018. Kristoffer Brink
- 2023:27 Kv Östertull 41, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och förundersökning 2023. Sebastian Boström.
- 2023:28 Bensinstationen i Mörarp, Byttan 13, Helsingborgs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023. Carita Melchert.
- 2023:29 Winstrup 5, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2023. Sebastian Boström.
- 2023:30 Kv Sankt Mikael 8 & 9, Stora Algatan, Innerstaden 2:1, fornlämning RAÄ 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Amanda Sjöbeck och Stefan Larsson.
- 2023:31 Håstad. Fornlämning L1988:2247. Håstad socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022–2023. Imelda Bakunic Fridén
- 2023:32 Paradis 47, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2023. Kristoffer Brink.
- 2023:33 Gråbrödraklostret, Yngve Norra 6, Ystad kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023. Carita Melchert.
- 2023:34 Innerstaden 2:1 – Kyrkogatan, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2019. Aja Guldåker.

Tidigare nummer kan rekvireras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen
Telefon: 046-350406
E-post: arkeologi@kulturen.com